

בדבר ולית לי' התירוץ דפרשת דרכים הואי. וכן בהא דקידושין יסבור ר"י דגם במלך יהי' הדין כמו שעשה ר"ג שמחל על כבודו. ואכמ"ל.

המלך צריך המלך למחול על כבודו ולקיים המצוה ולכן ס"ל לר' יהודה דחולץ ומייבם. וי"ל דגם גבי כלה ס"ל לר"י דשפיר עבד אגריפס כיון דמצוה

אזכ"ה 1234567

סימן לג

איסור יציאה מבבל

שהאיסור הוא „לפי שיש שם ישיבות המרביצות תורה תמיד“, ולכאורה דברי הרמב"ם תמוהים שעירב שתי המימרות יחד. ותו לדברי הרמב"ם שהאיסור נלמד מקרא, מהי ההקדמה „כשם שאסור לצאת מהארץ לחוץ לארץ כן אסור לצאת מבבל כו“„, דאיזה דמיון יש בין שני איסורים אלו. וגם קשה דבגמ' שם הקשה דהך קרא בבבלה יובאו גו' בכלי שרת כתיב (ולכן מביא ר"י קרא אחרניא, עיין שם).

ברמב"ם ספ"ה מהלכות מלכים: כשם שאסור לצאת מהארץ לחוצה לארץ כן אסור לצאת מבבל לשאר הארצות ^{אוצר החכמה} (ירמ"י כז, כב) בבבלה יובאו ושמה יהיו. ומקורו (כמ"ש בכסף משנה) מאמר רב יהודה אמר שמואל בשלהי כתובות „כשם שאסור לצאת מארץ ישראל לבבל כן אסור לצאת מבבל לשאר ארצות“, ולעיל שם אמר רב יהודה „כל העולה מבבל לא"י עובר בעשה שנאמר בבבלה יובאו ושמה יהיו עד יום פקדי אותם“.

ונראה לומר דהרמב"ם סבירא לי' דגם במאמר הב' דר"י סמיך אקרא ד„בבלה יובאו גו“ (ולא הביאו בפירושו כי סמיך על זה שכבר הביאו לעיל לענין האיסור לעלות מבבל לארץ ישראל), כי בקרא זה נאמרו תרי איסורי, חדא הציווי ד„שמה יהיו עד יום פקדי אתכם“, ואיסור זה הוא רק להעולה לארץ ישראל, ואיסור שני, מראשית הקרא „בבלה יובאו ושמה יהיו“, דמיני' ילפינן דמקומם של ישראל בזמן הגלות הוא בבבל ובמילא יש איסור לצאת מבבל לשאר ארצות (וזהו שהרמב"ם השמיט סיומא דקרא „עד

וכבר עמדו במפרשים (עיין לחם משנה כאן. מהרי"ט כתובות שם. ועוד) על הא דהרמב"ם צירף כאן שתי מימרות שלכאורה הם שני ענינים שונים, דהא ד„כל העולה מבבל לארץ ישראל עובר בעשה“ היינו לארץ ישראל דוקא, כדמוכח מסיומא דקרא „עד יום פקדי אותם“, והיינו שאסור לחזור לארץ ישראל קודם זמן הגאולה, ואילו האיסור לצאת מבבל לשאר ארצות הוא מטעם אחר (שהרי בזה לא שייך הך קרא „ושמה יהיו עד יום פקדי אותם“), וכדפירש רש"י

יום פקדי אתכם", אף שהובא במאמר הא' בגמ' שם, כי תיבות אלו שייכות רק לאיסור חזרה לארץ ישראל).

וכך הוא ביאור שיטת הרמב"ם:

הנה ידוע דיש שני גדרים בארץ ישראל חדא קדושת הארץ, שמחמתה נתחייבה הארץ במצוות ועוד הרבה סגולות יש בארץ ישראל כתוצאה מקדושתה, אמנם יש ענין נוסף בארץ ישראל והוא שתיכף בעת בריאת העולם (עוד קודם שחלה קדושה על הארץ) בחר בה הקב"ה שתהי' נחלתו, כדאיתא בתנחומא (פ' ראה) "כשברא (הקב"ה) העולם חלק הארצות לשאר האומות ובחר בארץ ישראל כו'", שמשום זה נק' ארץ ישראל נחלת ה' גם קודם שנכנסו ישראל לארץ, ואף קודם נתינתה לאברהם אבינו, דתיכף בעת בריאתה כבר נבחרה הארץ על ידי הקב"ה להיות נקראת נחלתו.

אשר מזה מסתעפים ב' גדרים באיסור יציאה מארץ ישראל: חדא, שמפקיע עצמו מקדושת הארץ (וכן מפקיע עצמו ממצוות התלויות בארץ (רשב"ם ב"ב צא, א ד"ה אין יוצאין. ועיין שו"ת מהרי"ט ח"ב יו"ד סכ"ח. אבני נזר יו"ד סתנ"ד אות ל"ג. ועוד); ועוד זאת, שבזה שיוצא מן הארץ הרי זה כעין כפירה בבחירת הקב"ה בהארץ.

ונראה דרש"י והרמב"ם פליגי בגדר איסור יציאה מבבל לשאר ארצות שהגמ' מדמה לה לאיסור יציאה מארץ ישראל, דרש"י ס"ל שהוא מצד

גדר קדושה, דבבבל יש קדושה מחמת התורה אשר בה (עיין גם לחם משנה כאן. עץ יוסף לעין יעקב כתובות שם), אבל להרמב"ם הוקשה לי' הדמיון "כשם שאסור לצאת מארץ ישראל לבבל כך אסור לצאת מבבל כו'" כי אין הדמיון עולה יפה, דקדושת ארץ ישראל היא קדושה עצמית מצד עצם הארץ ואילו קדושת בבל היא רק מחמת לומדי תורה שבה, ולפיכך ס"ל להרמב"ם שיש דין בחירה גם בארץ בבל, דכשם שבחר הקב"ה בארץ ישראל להיות מקומם של ישראל כשהם במצב של גאולה (וכמ"ש בתנחומא שם "בחר בארץ ישראל כו' ובחר לחלקו ישראל כו' יבואו ישראל שבאו לחלקי וינחלו את הארץ שבאה לחלקי"), כך בחר הקב"ה בארץ בבל למקום גלותם של ישראל, וילפינן זה מקרא ד"בבלה יובאו ושמה יהיו", דאע"פ שהקרא איירי בכלי שרת, מכל מקום מזה גופא שהכתוב אומר "שמה יהיו" בנוגע לכלי שרת מובן שארץ בבל הוא המקום שבו בחר הקב"ה להיות מקום גלותם של בני ישראל.

ובזה יובן גם דיוק לשון הרמב"ם כאן "כשם שאסור לצאת מהארץ לבבל", ושינה מלשון הגמ' "כשם שאסור לצאת מארץ ישראל", וגם בפרק זה גופא נקט הלשון "ארץ ישראל" כמה פעמים, דהנה השם "ארץ ישראל" חל רק לאחרי שנכנסו ישראל לארץ וקנו אותה שאז חלה עלי' קדושת הארץ, משא"כ קודם לכן נקראת ארץ כנען. ולפיכך, כדי להדגיש שכאן הכוונה לאיסור יציאה מחמת בחירת הקב"ה שזו היתה תיכף

עבודת כוכבים", והרמב"ם בחר בגירסת התוספתא (ע"ז פ"ה) ותורת כהנים (בהר כה, לח) ש"כל היוצא לחוץ לארץ", וכבר עמדו על זה במפרשים, ועיין בשדי חמד (מערכת ככלל עח) שכן היתה גירסת הרמב"ם בש"ס. גם צ"ב אמאי נטר הרמב"ם בהלכה זו עד לסוף פירקין ולא כתבו לעיל באמצע הפרק כשמתחיל באיסור יציאה מארץ ישראל לחוץ לארץ.

ועל פי מה שנתבאר לפנינו יתיישב היטב, דלפי הגירסא בגמ' "כל הדר בארץ ישראל דומה כמי שיש לו אלקה כו' כל הדר בחוץ לארץ כאילו עובד עבודת כוכבים" הרי הוא דין מחמת קדושת הארץ והשראת השכינה בה, דכשדר בארץ ישראל ששם שורה קדושת השכינה "דומה כמי שיש לו אלקה" משא"כ הדר בחוץ לארץ; משא"כ לפי הגירסא "שכל היוצא לחוץ לארץ כו'", הרי עיקר החסרון הוא ברגע היציאה מן הארץ, והוא מחמת גדר הבחירה בארץ, שמעשה היציאה הרי זה כעין כפירה בבחירתו ית', ולפיכך קבע הרמב"ם הלכה זו בסוף פירקין כהקדמה לאיסור יציאה מבבל לשאר ארצות, ומדייק בלשונו "שכל היוצא לחוץ לארץ כאילו כו'", וכוונתו, דכשם שאסור לצאת מהארץ כו' מצד דין בחירה כנ"ל, וכמודגש בהא ד"כל היוצא לחוצה לארץ כאילו עובד ע"ז", כך אסור לצאת מבבל לשאר הארצות.

בעת בריאת העולם (כנ"ל) עוד קודם חלות שם "ארץ ישראל", מדייק וכותב "כשם שאסור לצאת מהארץ", היינו הארץ הידועה שנבחרה מאז ומקדם מכל שאר הארצות, "כך אסור לצאת מבבל כו' בבלה יובאו ושמה יהיו", דיש בחירה בארץ בבל כמקום גלותם של ישראל.

ונפק"מ טובא בין שיטת רש"י ושיטת הרמב"ם, באם ישנו האיסור לכשנתבטלו הישיבות בבבל, דלרש"י פשוט שבטל האיסור, משא"כ להרמב"ם דנלמד מבבלה יובאו ושמה יהיו הוי איסור תמידי (ע"י תוס' כתובות שם ד"בגלות שני נמי קפיד קרא"). ועוד נפק"מ, דאם תהיינה ישיבות המרביצות תורה בארץ אחרת, דלשיטת רש"י חל עלי' איסור לצאת ממנה לשאר ארצות, וכן מפורש במאירי שם "שכל מקום שחכמה ויראת חטא מצויין שם דינו כארץ ישראל", משא"כ להרמב"ם לא מצינו דין בחירה בשום ארץ לזמן הגלות מלבד ארץ בבל.

והנה בריש הלכה זו מקדים הרמב"ם "לעולם ידור אדם בארץ ישראל כו' ואל ידור בחוצה לארץ כו' שכל היוצא לחוצה לארץ כאילו עובד עבודה זרה שנאמר כי גרשוני היום מהסתפח בנחלת ה' לאמר לך עבוד אלהים אחרים", ומקורו בכתובות שם, אלא שבגמ' לפנינו הגירסא "כל הדר בחוץ לארץ כאילו עובד

